

Peterburi Teatajas 1912 ilmunud Gregor Lutsu ülevaateartikkel Sulevi külast. Taga-Kaukaasia: Abhaasia: Sulevi. Sulevi osad ja nende elanike arv: Sulevi, Troitski, Tammelageda, Lepalageda. Loodusolud. Mesindus. Majanduslik järg. Külmtõbi (malaaria). Salme asundus. Konnalinn e. Jermolovsk („Jermolowka”). Alkoholi tarvitamine. Ülemäärane puude raiumine. Muusikakoor. Näiteseltskond. Peod ja pidude ruum. Häda pidude ruumi ehitamisel. Digiteeris Andres Aule, kirjaviis muutmata.

Peterburi Teataja (nr. 129), 1. november 1912, lk. 1

Kaukasias eestlased

Gregor Luts.

Kaukasias on palju Eesti asundusi olemas, mille üle juba Eesti ajalehtedes juttu on tehtud. Leidub ka veel palju niisuguseid, mille üle kuni senini veel midagi ei ole kirjutatud. Mina, nende ridade kirjutaja, oma ringreisil tänawu sügisel, Põhja- ja Lõuna-Kaukasias, leidsin juhtumisi Mustamere kubermangus Sotschi maakonnas, wersta 15 Mustamere rannest põhjapoole, neli Eesti asundust: Sulewi — 6 peret, Troitski — umbes 25 peret, Tammelageda — 4 peret ja Lepalageda — 10 peret.

Nimetatud asundused on aasta 20 eest eestlastest asutatud ja asuwad kõrgete mäekinkude otsas, perewali serwas. Ilus loodusest ehitud mägestik, ilusate lõunamaa puumetsadea nagu palm, wiigipuu, päklikpuu, kaschtan ja paljud teised ilu- ja wiljapuud, mis suurte põliste metsadena lokkawad, meelitas muidugi mõista eestlasi siia elama, kus nad oma eluga täitsa rahul on. Asunikud nendes asundustes elawad ainult aia- ja mesilaste pidamistest. Mesilaste pidamine on küll veel wiletsal järjel. Raampuu on siinsetel mesinikkudel pea-aegu tundmata, mille tõttu nad ka mesilastest suurt kasu ei saa. Kohalikka tingimusi silmas pidades wõiksid asunikud, uuema aja mesilasepidamise wiisi sisse seades, mesilastest wäga suurt tulu saada, kuid kahjuks ei ole meest, kes asjale etteotsa asuks ja teistele eeskujuks annaks. Kaks hästi korraldatud sissetulekuharu: aiaasjandus ja mesilaste pidamine ei saaks wist kunagi oma peremeest ilma leiwata jätma, kuna aga wiljapuud suurt sissetulekut kewadise külma tõttu, kui õied külmast rikutud said, tänawu ei andnud, kuna ka mesilastest praegusel kujul isegi kõige paremal suwel, midagi loota ei ole. Oleks aga mesilaste pidamine paremini korraldatud olnud, siis oleks iga peremees kindel wõinud olla, et ta oma linnuaiast terwe aasta otsa söönuks oleks saanud ja raha veel ülegi jäänud, sest mesilaste perede arw kerkib paljudel üle saja, kuna alla 50 peret kellegil ei ole. Wististe ei hoolinud asunikud mesilastest sellepärast mitte, et nendel puuwilja ikaldus-aastaks, nende asumiseajast kuni tänawuni, see esimene suwi oli, kuna harilikult iga aasta 1000 rbl. ja veel rohkemgi puuwiljast raha said, tänawu aga mitte enam kui paarsada rubla.

Majandusliselt elawad asunikud kaunis jõukalt. Elumajad ja kõrwalised hooned on wäga korralikult tamme- ja saarepuu palkidest ehitatud. Asunikkudel on Sulewi külas oma kool, kus noorsugu õpib. Omawalitsust asunikkudel ku-

ni senini ei olnud, mille tõttu nad raskesti wõera wõimu all kannatawad, kes nendele koledat maksukoormat selga paneb. Praegust tuleb iga asuniku õue pealt 30 rbl. maksta, kuna see, omawalitsust sisseseades, mitte üle 15 rbl. ei kerkiks. Kas ei oleks aeg asunikkudel tõsiselt järele mõtelda ja omawalitsus sisse seadida, mis väga kerge oleks, seda enam et siit umbes 12 wersta eemal tuntud Salme küla umbes 100 perega asub, kus ka omawalitsus puudub. 145-pereline wald wõiks väga kergesti omawalitsust ülewal pidada.

Külmatõbi (malaria), mis Mustamere kubermangus peaaesjalikult mere ümb-ruses, harilik nähtus on ja mille all pea iga elanik hirmsaste kannatab, on siin, nimetatud neljas mägede asunduses, pea koguni tundmata, mida küll sellega seletada tuleb, et need asundused merepinnast liiga kõrgel perewali serwas asuwad, kus kliima enam jahedam on, kuna aga Salme asundus all mere ran-nas asub, mille tõttu seal asunikud selle hirmsa taudi all väga hirmsaste kannatawad. Ei ole head ilma pahata, nõnda ka siin. Salme asunduse eest on walitsus väga head hoolt kandnud. On nendele mere äärt mööda kiwitee ehi-tanud, mis tõttu nendel aiasaaduste wäljowedamine väga kerge on, ka on Salme asunduse käes päris esimese numbri maa tarwitada, millest suur osa ehitatawa Jermolowka asunduse all on, kust asunikud kruntisid wälja renti-des ehk müies väga kõrget maksu saawad.

Hoopis teine asi on mägede asunikkudega, nagu Sulewi ja t. Nendel on wank-riga wäljapeasemine peaaegu wõimata, sest nendel puuduwad teed, mida walitsus kuni senini weel kahe silma wahele jätnud, mispärast asunikud oma aiasaadused hobuste seljas turule peawad wedama, ja see on väga kurb, seda enam, et nad oma saadusi toorelt kuhugile müüa ei saa, waid ainult kuiwata-tult; teiseks peawad nad koguni teistest inimestest ära eraldatult, suurtes põ-listes metsades, karu ja hundiga naabruses elama. See kõik paneb nimetatud asunikka mõtlema ja sunnib neid iga maksu maksmise korral walitsusele meelde tuletama, et wiimane maksusi siis nõudma hakaku, kui asunduse eest juba sedawõrd hoolt on kantud, et wiimased wankriga turule wõiksid sõita. Aga see kõik on senini kisendawaks healeks kõrbes jäänud.

Alkoholi tarwitamine nendes asundustes on väga laiali lagunened. Joomine ja kaklemine nooremates seas on nii kole, et ma seda mitte kusagil mujal nii-sugusel mõedul näinud ega kuulnud ei ole. Ühe sõnaga ütelda on joomine siinsete asunduste noortemeeste peasihit ja ülem püüd. Mida enam ta juua ja karustükka teha suudab, seda kuulsam mees. Ei wõi just ütelda, et noored-mehed kõik wiimse kui üheni joowad. On palju ka niisuguseid, kes oma suguwendade joomist jälkusega pealt waatawad ja neid sellest kõige hingega ära püüawad hoida, neid paremuse poole meelitades, kuid niisuguste kor-ralikkude meeste arw on liiga väike ja nende püüded selles asjas koguni mõjuta.

Ka wanemate meeste, nõnda ütelda, pereisade peasid selles asjas silida ei wõi. Wiimased joowad ka, mõned ehk weel rohkem kui nooredmehed.

Aga ühes asjas oleks siinsete asunikkudele kibedat etteheidet teha — see on ilu- ja wiljapuude küla lähidalt metsast raiumine. Sarnast wäärtpuude rais-kamist kodu ümbert tuleb küll maha laita. Tehakse seda hirmust laastamise tööd üksteise wõidu ja üksteise kahjuks. Enam andeksantaw oleks sarnane laastamine siis, kui nimetatud puud tarbe peale läheks ja kui neid kaugemalt mitte saada ei oleks. Aga et maharaiutud puud lihtsalt maha mädanema jäe-takse, ei ole see mitte andeksantaw ja paistab igaühele silma, et siin toore

teoga tegemine on. Mõned elanikud kaebavad selle toore teo üle silmaweega, kuid nende kaebtust ei kuule keegi!

Asundustes on oma ühine muusikakoor ja näiteseltskond olemas. Wiimane paneb kaunis tihti, kooliõpetaja juhatusel, koolimaja ruumides, pidusid toime, et haritud ilmast äralahutatud Eesti rahwale waimlist lõbu pakkuda. Pidust osawõtmine on sedawõrt soe, et pidule terwed pered noored kui wanad wiimse kui üheni tõttawad, kuid kahjuks on koolimaja ruumid nii palju weikseid, et nendes kõiki piduhimulisi wõimata mahutada on. Seda silmas pidades, otsustas kohalik näiteseltskond uueste ehitatawa koolimaja puukuurile, mis hästi ruumikas on, omal kulul laud põrandat alla panna. Puukuur on juba ülesehitatud, kuid laudadega weel ümbert löömata. Ehk lauad külal selleks küll juba ära on lastud lõigata, ei saa neid siiski kohale wedada, sest saagimise kulu, mis umbes 30 rbl. wälja teeb, on saagijatele maksmata. Külawanem K., kelle käes puukuuri ehitamise raha hoida on, ei taha seda raha wälja anda. Sarnane teguwiis külawanema poolt ei ole wist mõistlik — seda enam, et kuuri näiteseltsile pidu toimepanemiseks wäga hädaste tarwis on.